

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

رضا اکبری^۱
افسانه توسلی^۲
بهرام قدیمی^۳

تاریخ وصول: ۹۹/۰۶/۱۶

تاریخ پذیرش: ۹۹/۱۱/۲۷

چکیده

برقراری تعامل اجتماعی بین افراد، از جمله نیازهای ذاتی انسان است. تعامل و ارتباط با دیگران، یکی از نیازهای اساسی در زندگی انسانی به‌شمار می‌آید. آدمی به دنبال کسی است که در کنار ایشان احساس خوشبختی کرده و از تعامل با آن‌ها لذت و منفعت بیش‌تری را نصیب خود نماید. نیازهای مختلف انسان وی را در معرض ارتباطات مختلف قرار می‌دهد. نیاز به ارتباط با جنس مخالف، گه‌گاه روابطی را باعث می‌شود که خارج از عرف و فرهنگ اسلامی کشور ما می‌باشد. این پژوهش با هدف بررسی علل و پیامدهای به‌وجود آورنده روابط خارج از ازدواج، در میان زنان شهرستان رفسنجان، انجام شده است. روش پژوهش نظریه داده بنیاد می‌باشد که داده‌های مورد نیاز آن از طریق مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با ۱۵ نفر از زنان انجام شده است. شیوه انتخاب مشارکت کنندگان، هدفمند و تعیین تعداد آنها با رسیدن به مرحله اشباع، مشخص گردیده است. از مجموع ۱۱۲۷ داده‌ی خام، ۸۷۵ مفهوم، ۱۲۵ خرده مقوله و ۵۴ مقوله اصلی از داده‌های اولیه استخراج گردید. در نهایت مفهوم محوری رویای ازدواج، به‌عنوان پدیده اصلی که بقیه مقولات را پوشش می‌داد، انتخاب گردید. نتایج این پژوهش نشان داد که مهم‌ترین انگیزه زنان از گرایش به روابط خارج از ازدواج، تشکیل خانواده و ازدواج می‌باشد. استقلال‌یابی، و میل به رها شدن از قوانین و چارچوب‌های خانواده از جمله شرایط علی این گرایش به حساب می‌آید.

واژگان کلیدی: روابط خارج از ازدواج، تشکیل خانواده، استقلال‌یابی، نظریه داده‌بنیاد، رویای ازدواج.

۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی گروه‌های اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). afsaneh_tavassoli@alzahra.ac.ir
۳- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

در دوران نوین و در جوامع صنعتی، ماهیت و اشکال ازدواج و پیامدهای اجتماعی آن در خانواده و جامعه، اشکال، ساختار و ارزش‌های خانواده و به‌طور کلی الگوهای همسرگزینی و نظام خانواده تحت تأثیر صنعتی شدن دچار تغییر و تحول شده و در جوامع رو به توسعه با آهنگی آرام در حال تغییر است (شیخی، ۱۳۸۸: ۵۳). یکی از موضوعاتی که در سال‌های اخیر ذهن بسیاری از صاحب‌نظران حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی را به خود مشغول نموده است، مسأله معاشرت و دوستی‌های دختران و پسران پیش از ازدواج می‌باشد. امروزه این پدیده در حال رشد بوده و به دلیل عواقب نامطلوب تبیین علل آن یکی از قدم‌های اول در برنامه‌ریزی برای مسائل جوانان و سلامت آنان است. دوستی و معاشرت دختر و پسر قبل از ازدواج در جامعه ایران مسأله‌ای است که در دهه‌های اخیر رواج یافته و نگرانی‌هایی را ایجاد کرده است. دگرگون شدن ارزش‌ها و تقابل ارزش‌های جامعه مدرن و جامعه سنتی همواره یکی از چالش‌هایی است که جامعه در حال گذار؛ ما را به خود مشغول کرده است. در بین این تغییر ارزش‌ها، تغییر الگوی ارتباط دو جنس چیزی است که بیش از همه جوامع سنتی و به ویژه جوامع مذهبی را درگیر کرده است. امروزه با گسترش ارتباطات، از طریق ابزارهای جدید اطلاعاتی، الگوها و ارزش‌ها از مکان‌های مختلف دنیا در کسری از ثانیه به افراد منتقل می‌شود. چالش‌ها برای جلوگیری از ازدواج‌های سنتی و غلبه نیازهای عاطفی و جنسی بر فرد به احساس تنهایی شدیدی می‌انجامد که از دستاوردهای عصر مدرنیته است. در حالی که تقاضا برای ایجاد ارتباطات در قالب‌هایی خارج از چهارچوب مرسوم جامعه شکل می‌گیرد، فلسفه وجودی این ارتباطات در بطن جامعه سنتی پذیرفته شده نیست. بحث رابطه با جنس مخالف^۱ قبل از ازدواج، یا به عبارتی دیگر؛ معاشرت و دوستی‌هایی که میان دختران و پسران برقرار می‌گردد، از جمله موضوعاتی است که هم‌اکنون برخی از کارشناسان و خانواده‌ها را نسبت به نوع این روابط به خرده گرفتن و داشته است؛ چرا که موجب تبعات سوء بسیاری شده است. جامعه‌شناسان رشد و افزایش طلاق را از جمله مهم‌ترین پیامدهای دوستی‌های نامتعارف و خیابانی برشمردند که یکی از معضلات و آسیب‌هایی است که مدت‌های طولانی، جامعه ما با آن درگیر است. بنابراین افرادی که در قبل از ازدواج چنین روابطی داشته و سپس ازدواج می‌نمایند؛ ممکن است کیفیت زندگی و نوع روابط آن‌ها متفاوت باشد. مراجعات پیاپی زنان و مردان متأهل و مجرد به مشاور خانواده در دانشگاه شهر رفسنجان، مهم‌ترین علتی بود که به نظر می‌رسید روابط پیش از ازدواج، امروزه تبدیل به مسأله‌ای اجتماعی در این شهر شده و پیامدهای اجتماعی و فردی متعددی در پی دارد. مطالعه و بررسی چنین موضوعات خاصی، با استفاده از رویکرد کیفی و درگیری کامل محقق با تجربه زیسته افراد درگیر آن موضوع بسیار حائز اهمیت خواهد بود، و تبیین علل آن یکی از قدم‌های اول در برنامه‌ریزی مسئولان برای مسائل جوانان و سلامت آنان خواهد بود. این پژوهش در صدد است تا در چارچوب مطالعات جامعه‌شناختی، تجربه زیسته مشارکت

1- Relationship whit the opposite sex

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

کنندگان ساکن شهر رفسنجان، که پیشینه روابط خارج از ازدواج و مراجعه به مراکز مشاوره داشته باشند را؛ با استفاده از روش کیفی گراند تئوری تبیین نموده و در نهایت، یک مدل پارادایمی ارائه نماید.

سوالاتی که محقق در این پژوهش در صدد رسیدن به پاسخ آنهاست، عبارت‌اند از:

۱- درک و تصور مشارکت کنندگان از داشتن روابط خارج از ازدواج چیست؟

۲- علل گرایش به داشتن روابط خارج از ازدواج، در بین مشارکت کنندگان تحقیق، چه مواردی

می‌باشد؟

۳- زمینه‌های فراهم شدن ایجاد روابط خارج از ازدواج در مشارکت کنندگان، چه مواردی بوده است؟

۴- شرایط مداخله‌گر برای ایجاد روابط خارج از ازدواج، چه مواردی بوده است؟

۶- مشارکت کنندگان، در خصوص داشتن روابط خارج از ازدواج از چه استراتژی‌های استفاده نموده‌اند؟

۷- پیامدهای راهبردهای اتخاذ شده این افراد در خصوص داشتن روابط خارج از ازدواج چه مواردی

می‌باشند؟

روابط قبل از ازدواج اگرچه پدیده‌ای نوظهور نیست هرچند لیکوشیکاس و استنکوینه (۲۰۰۹)، گسترش روابط قبل از ازدواج را محصول «انقلاب جنسی» در اواخر دهه ۱۹۶۰ می‌دانند، اما تبعات و شیوه‌های این پدیده، متفاوت و مدرن گشته و در نتیجه، بررسی و تحلیل اثرات و پیامدهای آن بعد از تشکیل خانواده، می‌تواند راه‌گشای حل بسیاری از اختلافات و مشاجره‌های خانوادگی و طلاق، گردد. در زیر به برخی از پژوهش‌های انجام شده خارجی اشاره می‌کنیم:

عابدزاده (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان روابط قبل از ازدواج و رضایت زناشویی: مطالعه موردی زنان همسر دار ۵۰-۲۰ ساله شهر شیراز، که با روش کمی و پیمایش انجام پذیرفته است به این نتیجه رسید که افرادی که قبل از ازدواج دارای رابطه دوستی با جنس مخالف بوده‌اند، به‌طور معناداری نسبت به افرادی که درگیر این روابط نبوده‌اند، میانگین رضایت زناشویی پایین‌تری دارند. نتایج رگرسیون چند متغیره نشان داده است که متغیرهای حمایت خانواده، استفاده از رسانه، سن، سن ازدواج و اعتماد به نفس، تبیین کننده رضایت زناشویی می‌باشند.

نتایج پژوهش آذر و نامور (۱۳۹۶)، با عنوان تجارت روابط دوستی دختر و پسر دانشجو با رویکردی پدیدارشناسانه صورت گرفته است؛ نشان می‌دهد که دانشجویان اعتقاد دارند اهمیت مضمون‌های اشاره شده (نیازهای عاطفی و روانی، حس کنجکاوی، ضعف باورها و اعتقادات، وسایل ارتباط جمعی)، باعث گرایش آن‌ها به این رابطه شده و با برقراری آن می‌توانستند نیاز جنسی و عاطفی خود را ارضاء کنند تا در زندگی احساس آرامش داشته باشند.

صباغی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی ذیل عنوان ادراک و تجربه زیسته زوج‌ها از علل بروز جدایی عاطفی: مطالعه به روش پدیدار شناسی، که با روش کیفی پدیدار شناسی صورت گرفته است. پژوهش حاضر با هدف تحلیل ادراک و تجربه زیسته زوجین در خصوص علل بروز جدایی عاطفی انجام شده است

بیان می‌دارند؛ که نتایج پژوهش تنوع و تعدد علل زمینه‌ساز جدایی عاطفی را نشان می‌دهد و بیان‌گر این است که این پدیده از علل مختلف و در هم تنیده‌ای تأثیر می‌پذیرد و به منظور کاهش پیامدهای ناگوار آن و زمینه‌سازی برای بهبود وضعیت موجود، ارتقای مهارت‌های زوجین در مواردی نظیر هوش هیجانی، ارتباطات اثربخش و تقویت مهارت‌های حل مسأله ضرورت دارد.

بهروزیان و حسونند (۱۳۹۵)، در تحقیق خود تحت عنوان بازسازی معنایی روابط جنسی پیش از ازدواج: ارائه یک نظریه زمینه‌ای، با هدف بررسی کنش و رفتار جنسی پیش از ازدواج جوانان شهرستانی با استفاده از رویکرد تفسیرگرایی اجتماعی انجام دادند. یافته‌های به دست آمده با استفاده از روش «نظریه زمینه‌ای» شامل هشت مقوله عمده به شرح زیر است: وسایل جدید ارتباطی، فشار گروه‌های دوستان، رفتار فراغتی، هویت‌یابی جنسی، نیاز عاطفی (روابط عاشقانه)، روابط مبتنی بر عشق سیال، فرصت و امکان ارتباط و جابه‌جایی اهداف ارزشی. مقوله «هسته» این بررسی «ارزش‌های رهایی‌بخش جنسی» است که سایر مقولات عمده را در بر می‌گیرد.

علوی و همکاران (۲۰۱۸)، در پژوهشی با عنوان، سه گانه تاریک از اهداف شخصیت و خیانت: نقش مؤثر تجربه روابط، به بررسی تفاوت‌های شخصیتی افرادی که ممکن است خیانتکار باشند (در رابطه زناشویی)، بررسی نموده‌اند. در این مطالعه ۵۲ مرد و ۸۸ زن از ۱۸ تا ۴۰ ساله در مالزی پرسشنامه را تکمیل کردند. مدل‌سازی حداقل مربعات مسطح جزئی نشان داد که نیت به خیانت، ارتباط معنی‌داری با خودخواهی و مشکلات روانی دارد، اما ارتباط نامناسبی با نارسیسیسم دارد. علاوه بر این، تجزیه و تحلیل خرده‌مقیاس چند جزئی نشان داد که ارتباط بین حس ناخوشایند و نیت نسبت به خیانت، و نیز ارتباط بین روان‌پریشی و قصد به خیانت، متوسط است.

نیکل و همکارانش (۲۰۱۵)، در پژوهشی با عنوان، حل مشکل خیانت شریک عاطفی: حفظ رابطه زناشویی به صورت فردی، حفظ رابطه زناشویی به صورت ائتلافی و بسامد رابطه جنسی دو نفره، به بررسی حفظ رابطه زناشویی به صورت فردی، حفظ رابطه زناشویی به صورت ائتلافی (یعنی حفظ رابطه زناشویی با استفاده از کمک افراد دیگر) و بسامد رابطه جنسی دو نفره پرداختند. شرکت‌کنندگان (۳۷۸ نفر، که ۱۷۶ نفرشان زن بودند) که درگیر یک رابطه جنسی دو طرفه بودند. نتایج پژوهش آن‌ها حاکی از آن بود که تلاش فردی در زنان و تلاش ائتلافی در مردان برای حفظ رابطه زناشویی با تعداد رابطه جنسی رابطه مثبت دارد.

تاچ و هالپرون (۲۰۱۲)، در تحقیق خود با عنوان، «کیفیت زناشویی و تصمیمات طلاق چگونه اهمیت فرزندآوری قبل از ازدواج را دارد»، نشان دادند که روابط جنسی قبل از ازدواج باعث تغییر نگرش‌ها و پیش‌فرض‌های افراد در مورد ازدواج، طلاق و روابط خارج از ازدواج می‌شود. این تغییر نگرش به شکلی است که میزان مشکلات زناشویی و احتمال طلاق را در آن‌ها بالا می‌برد. در عین حال افرادی که وارد این روابط می‌شوند فارغ از پیامدهایی که این روابط بر آن‌ها خواهد داشت، در مجموع افرادی هستند با

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

استاندارها، نگرش‌ها و ارزش‌هایی متفاوت با جامعه و گاه خانواده، مهارت‌های ارتباطی ضعیف‌تر، احساس عدم اطمینان به آینده و دارای روابط سرد و نامناسب با خانواده (تاچ^۱ و هالپرن^۲، ۲۰۱۲: ۵۸۵-۵۷۱). نتایج تحقیقات مینینگ و کوهن^۳ (۲۰۱۲) با عنوان، زندگی مشترک قبل از ازدواج و انحلال زناشویی: بررسی ازدواج‌های اخیر، بازگو کننده این یافته است که با وجود پذیرفته شدن روابط خارج از ازدواج در جوامع غربی، همچنان روابط خارج از ازدواج با سطوح پایین‌تر رضایت زناشویی و خطر بالای طلاق رابطه نزدیکی دارد (مینینگ و کوهن، ۲۰۱۲: ۳۸۷-۳۷۷).

نتایج تحقیقات وی^۴ و همکاران (۲۰۱۲)، و قانی^۵ و همکاران (۲۰۱۴)، با عنوان، ارزش اخلاقی و استراتژی مقابله در بزرگسالان مسلمان در رابطه جنسی قبل از زایمان، بیان‌گر آن است که اگر چه رابطه با جنس مخالف (بدون ازدواج) با ارزش‌ها و هنجارهای جوامع غربی مغایرتی ندارد، اما پیامدهای آن از قبیل افزایش شدید فرزندان نامشروع، والدین مجرد، فرزندان بی سرپرست و تک سرپرست و خطر ابتلا به بیماری ایدز موجب نگرانی این جوامع شده است.

آلن و باکام دریافته‌اند که مردان منزوی و زنان ترسو و نگران، بیش از سایر افراد جذب روابط خارج از ازدواج می‌شوند. افراد ترسو یا نگران، از روابط خارج از ازدواج به عنوان راهی برای کسب صمیمیت و اعتماد به نفس بیشتر استفاده می‌کنند. آن‌ها به منظور معتبر ساختن نقش دلبستگی از نظر تجربی^۶ در روابط خارج از ازدواج، جامعه آماری خود را از بین ۲۵۱ افراد عادی و ۵۰۴ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی^۷ انتخاب کردند. نتایج نشان داد که افراد اضطرابی و منزوی بیش‌تر برای به دست آوردن آزادی و افراد ترسو و نگران و پریشان، بیش‌تر به خاطر احساس بی‌توجهی و تنهایی در روابط زناشویی، به روابط خارج از ازدواج روی می‌آورند. زیرا از این طریق می‌خواهند احساس مراقبت و توجه را به دست آورند، این یافته‌ها نشان داد که سبک دلبستگی (دلبستگی نا ایمن) تا حد زیادی با روابط خارج از ازدواج ارتباط دارد (آلن و باکام، ۲۰۰۴).

کلمن^۸، چگونگی روابط میان افراد خانواده را به عنوان «سرمایه اجتماعی داخل خانه» می‌داند و سرمایه اجتماعی را منبعی بالقوه برای افراد خانواده در به دست آوردن منافع شان می‌داند. وی همچنین اشکال سرمایه اجتماعی را شامل روابط اقتدار، اعتماد و هنجارها دانسته است (کلمن، ۱۳۹۰: ۴۵۹).

-
- 1- Tach
 - 2- Halpren
 - 3- Manning & cohen
 - 4- Wie
 - 5- Ghani
 - 6- Empirically
 - 7- College undergraduates
 - 8- Coleman

به اعتقاد گیدنز در فرآیند تحولاتی که در حوزه خانواده صورت گرفته است، برآیندی از عوامل خرد و کلان شرکت داشته‌اند. به این ترتیب تحولات کارکردی و معنایی روابط در خانواده امروزی، محصولی از تغییرات مفاهیم در دنیای مدرن، تغییرات در حوزه‌های حقوقی و قانونی ازدواج و رابطه جنسی و نیز تقاضاهایی است که در سطح زندگی روزمره برای تغییر وجود دارد (گیدنز، ۱۳۹۶). رابطه ناب^۱ رابطه‌ای است که در دنیای امروز از مقبولیت و رواج به خصوصی برخوردار شده است. در این نوع رابطه که در آن کیفیت رابطه و رضایت از آن از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، تأثیر تعهدات بیرونی بر بقای رابطه به حداقل می‌رسد. در نتیجه ارتباط ناب از نظر او ارتباطی است که در وهله اول به خاطر نفس رابطه وجود داشته باشد و نه به خاطر الزام‌های بیرونی که بقای آن را تضمین می‌کنند. رابطه ناب گیدنز منجر به نوعی رضایت فردی و درونی می‌شود که کاملاً از نفس رابطه برخوردار است و به هیچ عاملی بیرون از خود وابسته نیست و وجود این رضایت شرط بقا و ماندگاری رابطه است (گیدنز، ۱۳۹۶: ۱۳۲).

جان بالبی^۲، نخستین نظریه پرداز دلبستگی^۳، آن را از ارتباط روانی پایدار بین انسان‌ها تعریف کرده است. بالبی معتقد است که اولین پیوندهای ایجاد شده بین کودکان و مراقبین خود، تأثیر شگرف بر آن‌ها دارد که تا پایان عمر همراهشان خواهد بود. موضوع اصلی نظریه دلبستگی این است، مادرانی که در اختیار نوزادشان باشند و به نیازهای آن‌ها پاسخ بدهند، حس اطمینان و امنیت را در نوزادشان ایجاد می‌کنند. نوزاد می‌داند که فرد مراقب او قابل تکیه است و این مسئله پایه و اساسی محکم برای کشف دنیا در نوزاد فراهم می‌آورد. وی معتقد است، کودکان با گرایش ذاتی رفتارهایی را به منظور جلب توجه بزرگسالان مقتدر در راستای رفع نیازهای خود انجام می‌دهند (کمپل، ۲۰۰۹).

نظریه داغ ننگ اروین گافمن از دیگر نظریه‌های مورد بررسی در این پژوهش می‌باشد. اصطلاح ننگ داغ برای اشاره به ویژگی یا صفتی به کار برده خواهد شد که شدیداً بدنام کننده یا ننگ‌آور است. اما باید توجه کرد که قدرت داغ زنی یک صفت نه در ذات خودش، بلکه در روابط اجتماعی ریشه دارد. به عبارت دیگر، صفتی که داغ ننگ بر پیشانی فرد دارای آن می‌زند، می‌تواند به عادی جلوه دادن فرد دیگر، صفتی که داغ ننگ بر پیشانی فرد دارای آن می‌زند، می‌تواند به عادی جلوه دادن فرد کمک کند و بنابراین فی‌نفسه نه خوش‌نام کننده باشد و نه بدنام کننده (گافمن، ۱۳۹۲).

صاحب‌نظران اصلی نظریه مبادله اجتماعی، هومنز (۱۹۵۸)، بلا (۱۹۶۴) و کلی (۱۹۵۹) به نقل از فتحی، (۱۳۹۱: ۹۰)، هستند (اسپرچر، ۱۹۹۸). بر مبنای این نظریه، افراد به دنبال حداکثر رساندن هزینه‌های خود هستند. در خصوص روابط خارج از ازدواج، براساس این نظریه، فرض بر این است که فرد منافع خود را (به عنوان مثال امنیت مالی) را در برابر هزینه‌ها (به عنوان نارضایتی جنسی) برای جهت‌دهی

1 - Pure relationship

2 - John Bowlby

3- Attachment Theory

عمل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

به رفتارش (درگیری در بی وفایی زناشویی) متعادل می‌کند. مردم فرض می‌کنند، کنش‌گران منطقی به وسیله منافع شخصی برانگیخته می‌شوند (تیوسنارد، ۲۰۰۹).

روش

نظریه زمینه بنیاد یا زمینه‌ای که گاهی به آن نظریه‌ی مبنایی نیز گفته شده است برعکس آنچه که از عنوانش برمی‌آید یک نظریه یا نحله نیست، بلکه روش پژوهشی نظام‌مند در علوم اجتماعی و حتی سایر حوزه‌ها جهت کشف و تدوین نظریه یا فرضیه از طریق داده‌هایی است که از میدان طبیعی به دست می‌آیند. پس، نظریه زمینه بنیاد یک روش پژوهشی است که تقریباً متضاد با پژوهش‌های قیاسی فرضیه‌آزما عمل می‌کند و کار خود را با فرضیه یا چارچوب نظری از پیش تعیین شده شروع نمی‌کند، بلکه در اولین گام سراغ جمع‌آوری داده‌ها می‌رود و از طریق فرآیند پیوسته تحلیل مقایسه‌ای در رابطه با یک رخداد، موقعیت، یا پدیده‌های معین فرضیه یا نظریه‌سازی می‌کند و نه فرضیه یا نظریه آزمایی؛ اما وقتی در مرحله کدگذاری گزینشی مفهوم و رابطه آن‌ها با هم مشخص شوند، به نوعی مورد آزمون قرار می‌گیرند تا نظریه به دست آید و بعد آن نیز با توجه به ادبیات بررسی شود (میرزایی، ۱۳۹۵: ۲۳۵). جامعه مورد مطالعه این پژوهش، شامل ۱۵ نفر از زنان ساکن شهرستان رفسنجان می‌باشند که با روش انتخاب هدفمند از بین واجدین شرایط مطلع و آگاه از موضوع پژوهش، انتخاب گردیدند. تعداد مشارکت‌کنندگان را رسیدن به مرحله اشباع داده‌های نظری و تا حدودی، مفهومی، تعیین نمود. قابل ذکر است که در مرحله کدگذاری باز در پژوهش، بعد از مصاحبه دهم، داده‌ها شروع به تکرار نمودند و بعد از مصاحبه نفر پانزدهم، اشباع به طور قطعی صورت گرفت.

جدول (۱): مشخصات مشارکت‌کنندگان

شماره	نام	وضعیت تاهل	سن	تعداد فرزندان	شغل	تحصیلات	تعداد روابط	مدت زمان ماندن رابطه	سن شروع اولین رابطه
۱	زینب	متاهل	۴۶	۱	فروشنده	زیر دیپلم	یک	۴ ماه	۱۷
۲	سونیا	مجرد	۱۶	-	خانه‌دار	دانش آموز	یک	۷ ماه	۱۴
۳	ندا	متاهل	۳۰	-	خانه‌دار	لیسانس	یک	یکسال	۱۸
۴	میترا	مجرد	۲۱	-	دانشجو	لیسانس	یک	چند ماه	۲۰
۵	رها	متاهل	۴۲	۳	آرایشگر	سیکل	یک	۲ سال	۱۲
۶	فاطمه	مطلقه	۴۵	۱	خانه‌دار	دیپلم	متعدد	۶ سال	۱۴
۷	المیرا	مطلقه	۴۳	-	معلم	فوق لیسانس	یک	۱۸ سال	۲۵
۸	معصومه	مطلقه	۵۰	-	آرایشگر	پنجم	متعدد	۴۰ سال	۸
۹	زهرا	متاهل	۴۲	۲	خانه‌دار	پنجم	متعدد	۱ سال	۳۰
۱۰	آرزو	متاهل	۳۶	۲	خانه‌دار	کاردانی	متعدد	۱۰ سال	۱۵
۱۱	نسترن	مطلقه	۲۷	-	آرایشگر	لیسانس	متعدد	-	۲۳
۱۲	سمانه	متاهل	۲۷	۲	آرایشگر	سیکل	متعدد	۱۰ سال	۱۴
۱۳	کیما	مجرد	۲۰	-	دانشجو	لیسانس	یک	۵ سال	۱۵
۱۴	زهرا	متاهل	۵۰	۱	خانه‌دار	سیکل	متعدد	۱۱ سال	۲۰
۱۵	مینا	مجرد	۱۷	-	دانش آموز	دیپلم	متعدد	۴ سال	۱۳

در پژوهش حاضر مرور ادبیات نظری (برخی نظریه‌های مربوطه، مقالات و کتب در ارتباط با موضوع روابط خارج از ازدواج) صرفاً جهت آشنایی با برخی مفاهیم و مقولات متناسب با موضوع صورت گرفت. حساسیت نظری ایجاد شده در این تحقیق با مطالعه کتاب‌ها و مقالات مربوط موضوع پژوهش و نیز نظریات جامعه‌شناسی احساسات و خانواده که در زمینه روابط خارج از ازدواج و نیز با استفاده از بیانات و پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان در تحقیق و همچنین با نظر و راهنمایی اساتید این فن و کارشناسان آشنا با این روش، به دست آمده است.

برای رسیدن به معیار قابلیت اعتماد^۱ (معادل پایایی^۲ و روایی^۳ در تحقیقات کمی) از سه تکنیک متعارف و مرسوم (سیلورمن^۴، ۲۰۱۳: ۱۵) زیر استفاده گردید:

۱- کنترل یا اعتبار یابی توسط اعضا: در این پژوهش با استفاده از تشکیل روش فوکوس گروپ (۶ نفر) از مشارکت‌کنندگان خواسته شد تا یافته‌های کلی دست آمده را ارزیابی کرده و در مورد آن نظر دهند. مشارکت‌کنندگان، صحت یافته‌های به دست آمده را تأیید نمودند.

۲- مقایسه‌های تحلیلی: در این روش به داده‌های خام رجوع گردید تا ساخت‌بندی نظریه با داده‌های خام مقایسه و ارزیابی گردد.

۳- استفاده از تکنیک ممیزی: در این زمینه چهار متخصص در حوزه گراندد تئوری، بر مراحل مختلف کدگذاری، مفهوم‌سازی و استخراج مقولات نظارت داشتند.

مراحل کدگذاری در این پژوهش به این صورت بود که در وهله اول محقق هر مصاحبه را به محض رسیدن به منزل، تایپ و سپس تمام نکات مهم آن را وارد جدول می‌نمود. در مرحله دوم تمام مفاهیم مشترک را پشت سر هم مرتب و مفهومی که مشتمل بر همه داده‌های مشترک باشد را استخراج می‌نمود. سپس مفاهیم را در چتر بزرگتری به نام خرده مقولات قرار داده و در نهایت از خرده مقولات به مقولات اصلی دست پیدا کردیم. تمام این مراحل در طول انجام گردآوری داده‌ها، به صورت رفت و برگشت و رسیدن به مفاهیم جدید، مورد بازبینی قرار می‌گرفت.

برای تشریح جریان کار تبدیل داده‌های خام به مفاهیم، یک نمونه از مصاحبه‌ها و نیز نحوه رسیدن از داده‌های خام، به مفاهیم بدست آمده اشاره می‌کنیم. در جریان تحلیل خط به خط مصاحبه‌های صورت گرفته شده پاسخگویان، جملات زیر را بیان کرده‌اند. مثال جدول ذیل نحوه وارد کردن داده‌های خام به جدول چهارستونی بعد از مرتب کردن مفاهیم هم‌معنی یا مشترک می‌باشد. داده‌هایی که مفهوم یا مفاهیم

-
- 1- Trustworthiness
 - 2- Reliability
 - 3- Validity
 - 4- Silverman

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

مشترک داشتند؛ یک مفهوم به خود اختصاص می‌دهد. در جدول ذیل، به نمونه‌ای از مفاهیم مشترک از داده‌های خام مشارکت کنندگان اشاره می‌کنیم.

جدول (۲): نمونه سیر از داده‌ها به مفاهیم

مفاهیم	داده خام	کد
مفاهیم	داده خام	کد
آغاز اولین رابطه دوستانه	رابطه زیادی نداشتیم اما اون اولین رابطه من با یک پسر بود.	سمانه(۱۸)
ارتباط تفضی	از طرف مدرسه رفتیم اردو. اونجا دوستم بهم گفت اگر با پسر عمومی من حرف بزنی برای من یک شازو می فرسته. منم به خاطر دوستم گوشه رو گرفتم و با پسر عمومی حرف زدم و رابطه ما از همین جا شروع شد.	کیما(۳)
گوشه گیری	خونه نشین شده بودم.	زهره(۱۱)
فرار از تنهایی(علل)	من برای اینکه دوباره تنها نتم خودم می رفتم سمت پسرها و باهاشون شوخی و خنده می کردم و رابطه می گرفتم.	زهره(۱۸)
خوشحالی بابت دوست داشته شدن	دلیم می خواست همیشه یکی تو زندگیم باشه و دوستم داشته باشه و بهم اهمیت بده.	زهره(۲۲)
جلب توجه	لباس های ناچور می پوشیدم تا خاص باشم و جلب توجه کنم.	میما(۳۶)
میل به استقلال	می خواستم تا دیر نشده ازدواج کنم	زینب(۸)
توبه و نزدیکی به خدا(راهبرد)	از آن زمان که توبه کردم خودم را به خدا نزدیکتر می دانم	سونیا(۵۲)

کدهای بدست آمده (مفاهیم و مقولات) بر حسب موضوع تحقیق و پرسش‌های پژوهشی و نوع داده‌ها، دو حالت دارند. یا مفهومی در بدنه متن هستند که به آن‌ها کدهای «متصل به متن»^۱ می‌گوییم و آن‌ها را نشانه‌گذاری و جدا می‌کنیم یا سازه‌های مفهومی و مقوله‌ای استنباط شده ما از متن و البته ضمن وفاداری کامل به آن‌ها «کدهای برساخته از متن»^۲ تعبیر می‌کنیم. در جدول ذیل به نمونه‌ای از مراحل کدگذاری داده‌های خام و انتخاب مفاهیم و سپس گرد کردن مفاهیم مشترک در زیر مجموعه خرده مقولات را می‌آوریم.

جدول (۳): نمونه سیر از داده‌ها به مفاهیم، خرده مقولات و مقولات

مقولات	خرده مقولات	مفاهیم	کد
روای ازدواج	دوستی برای همسرایی	سادگی	زینب(۹-۶)
		میل به ازدواج میل به استقلال	
	گسترده کردن حوزه دوست یابی	اصرار برای آمدن به شهر	میترا(۳۱-۳۰)
		دوستی برای همسرایی	
	ساده لوحی	تصور منتهی شدن رابطه به خواستگاری و ازدواج	فاطمه(۳۴-۳۲)
		تصور نامزدی	
	تصور منتهی شدن رابطه به خواستگاری و ازدواج		
	عدم عاقبت اندیشی		
	سادگی		

1- In vivo code

2- Constructed code

یافته‌ها

در جدول‌های مختلف، مقوله‌هایی نشان داده شدند که حاصل داده‌های خام و طیف‌های مفهومی برآمده از آن داده‌ها هستند و حاوی معانی انتزاعی شده‌ی نهایی و مرتب شده‌اند؛ از مقوله‌های فرعی تا مقوله‌های اصلی (خرده مقولات تا مقولات). بعد تحلیل و تفسیر داده‌ها و مفاهیم و مقولات به دست آمده از تحقیق، مدل محوری «رویای ازدواج»، به عنوان، مقوله‌های اصلی که می‌توانند، بقیه مقولات و مفاهیم را تحت پوشش خود درآورند، انتخاب گردیدند.

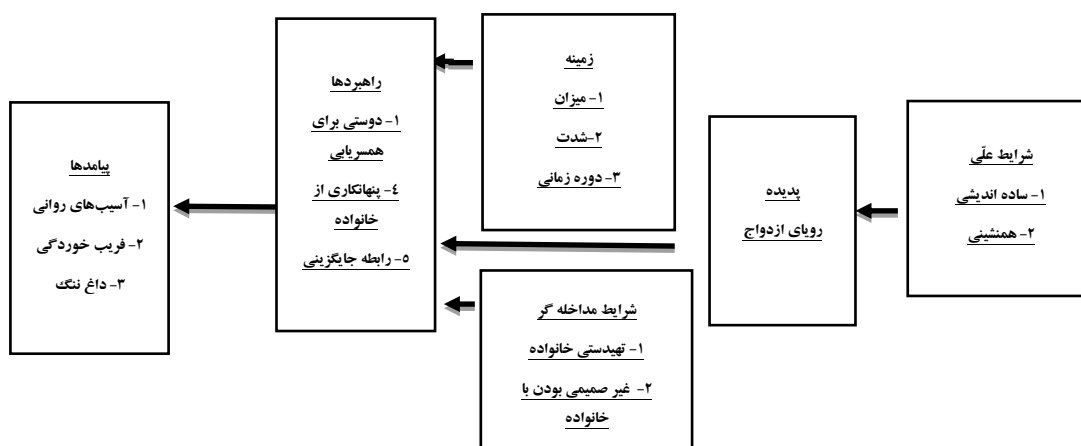
پدیده رویای ازدواج؛ منظور محقق از رویای ازدواج، اقدام به دوستی با جنس مخالف برای رسیدن به ازدواج می‌باشد. مشارکت کنندگان پژوهش، با تصور این که دوستی‌های خارج از ازدواج (خیابانی) آسان‌ترین و کوتاه‌ترین راه رسیدن به ازدواج و تشکیل خانواده می‌باشد، اقدام به برقراری رابطه دوستی با مردان می‌نمودند. در زیر به نمونه‌هایی از مصاحبه‌ها که به این مفهوم دلالت دارند، اشاره می‌کنیم:

میترا: به خاطر غروری که داشتم هیچ وقت بهش نگفتم که من رو واسه چی می‌خواهد؟ و همیشه می‌گفتم یک روزی به خواستگاریم می‌آید و با هم ازدواج می‌کنیم و دلم رو به این مسئله خوش کرده بودم. من همیشه به این فکر می‌کردم که یک روزی نامزد می‌شیم. اما از طرز رفتارش، همیشه تو خیال خودم فکر می‌کردم که من رو واسه ازدواج می‌خواهد و منتظر بودم که خودش این حرف رو بهم بزنه. مخصوصاً وقتی من رو با پسر داییش و خانمش آشنا کرد. من اولش راضی نبودم که با اون‌ها شام برویم بیرون اما یک بار تو عمل انجام شده قرار گرفتم و رفتیم. وقتی پسر داییش ازش پرسید ایشون رو معرفی نمی‌کنی؛ گفت این همون دختری هست که گفته بودم و خیلی دوستش دارم و دوست دخترمه.

فاطمه می‌گوید: که دیگه آخریا دنبال ازدواج کردن بودم. آخه دیگه ۲۰ سالم شده بود و خواهرام سن کم ازدواج کرده بودند و من از نظر پدرم دختر ترشیده بودم. بعضی وقت‌ها براش نامه می‌نوشتیم اونم چند صفحه. هیچی نمی‌دونستم. هیچ شناختی به این جور رابطه‌ها نداشتم. فکر می‌کردم منم یک نامزد دارم و به همین دل خوش بودم. اصلاً عواقب این کار رو نمی‌دونستم. اون قدر ساده بودم که فکر می‌کردم ما قراره با هم ازدواج کنیم. البته احمد (اسم دوست پسرش بود) ۵ سال از من بزرگ‌تر بود دانشگاه می‌رفت و کاملاً می‌دونست داره چکار می‌کنه و اینکه قرار نیست با من ازدواج کنه.

زینب: شاید فکر کنید دختری که به راحتی با همه دوست میشه، احتمالاً خودش دنبال این جور کاراست. اما من فقط یه دختر ساده بودم که دنبال شوهر بودم. می‌خواستم تا دیر نشده ازدواج کنم و مستقل بشم. می‌خواستم زن زندگی خودم باشم. چون روستا کوچیک بود اصرار کردم به ادامه تحصیل که پیام شهر تا موردهای بهتری برای ازدواج پیدا کنم.

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

شکل (۱) مدل پارادایمی رویای ازدواج

شرایط علی بوجود آورنده پدیده رویای ازدواج؛ شرایط علی بوجود آورنده پدیده رویای ازدواج، عبارت اند از:

۱- **ساده اندیشی:** طبق مطالعات انجام شده دختران زودتر از پسران به برقراری رابطه با جنس مخالف علاقه نشان می‌دهند و دوستی با جنس مخالف در نزد آنان بیش تر است. همچنین دختران نوجوان، دوستی با همجنسان خود را در زمینه بسیاری از ویژگی‌های دوستی (نظیر عاطفه، هم‌نشینی، صمیمیت) بالاتر از پسران رتبه‌بندی می‌کنند و بیش تر به شبکه‌های اجتماعی می‌پیوندند و در آن‌ها یکپارچه‌تر می‌شوند. بنابراین احتمالاً دختران زودتر از پسران با گذر مواجه می‌شوند (ارتضائی، ۱۳۹۷). معمولاً ادعا می‌شود این گونه روابط و دوستی‌ها با انگیزه ازدواج شکل می‌گیرد ولی با کمی دقت این نتیجه به دست می‌آید که روح حاکم بر این گونه روابط بر مبنای خردورزی نیست در حالی که تصمیم درست در مورد ازدواج با فرد خاص تنها با تکیه بر عقلانیت و خردورزی ممکن است (زینتی، ۱۳۸۲). ساده اندیشی و تفکرات بچه‌گانه در مورد عشق خیابانی و دوستی‌های خارج از ازدواج، در میان مشارکت‌کنندگان پژوهش، یکی از شرایط علی در به وجود آمدن روابط خارج از ازدواج آن‌ها برای رسیدن به ازدواج می‌باشد.

ندا: مدتی گذشت دیدم مدل مو و لباس پوشیدنش تغییر کرده مادرم تغییرات ظاهری سیاوش را دیده بود و تعجب کرده بود و ثریا می‌گفت دیگر با دوست دخترهایش تلفنی حرف نمی‌زند. با خودم گفتم حالا که سیاوش تو رو دوست داره و می‌تونی آن‌طور که خودت می‌خواهی او را تغییر بدهی (یک آه عمیق کشید و گفت ولی اشتباه می‌کردم)، پس علی رو بیخیال شو.

میترا: محمد هم حدود یک هفته قبل از این جریان دو تا سگ آورده بود خونه ما تا من نگهشون دارم؛ گفتم باید بیایی و ببریشون. اون شب اومد دم خونه ما، من فقط بهش گفتم چرا با من این کار رو

کردی؟ چرا ازم پنهان کردی؟ فقط موهای من رو بوسید و رفت. تا اینکه بعد از بیست روز بهم زنگ زد. من که تو اینستاگرام و واتساپ بلاکش کرده بودم؛ تعجب کردم و جوابش رو دادم. ازم خواست که باهاش به بیرون بروم. من رفتم چند ساعت باهم بودیم به روی خودش هم نیاورد که نامزد کرده. خیلی بهمون خوش گذشت و من به این امید رفته بودم که بگویند نامزدیمان بهم خورده اما نگفت. فقط وقتی می‌خواستیم پیاده شوم گفتم برای چی دنبال من اومدی؟ گفت می‌خواستیم برای آخرین بار ببینمت و من با عصبانیت و گریه از ماشین پیاده شدم. او هر دو هفته‌ای یک بار زنگ می‌زد و من چون هنوز دوستش داشتم و از نبودش بهم ریخته بودم بهش جواب می‌دادم و باهاش می‌رفتم اما هر بار حالم بدتر می‌شد. حتی یک روز که زنگ زد من از شدت ناراحتی حالم بد شد تا جایی که من رو با آمبولانس به اورژانس بردند.

زینب: من و این یکی دوستم اهل درس نبودیم. از بچگی اهل دوستی بودم به قول معروف راحت الحاقوم بودم (می‌خندد). اما بعد از همخانگی با این دوستم، کار اصلیم و مهم‌ترین دغدغه‌ام شد پسرها. اما خب من به اون نترسی و جسوری که دوستم بود، نبودم. خب دیگه اون زرنگ و با سیاست بود. مادرش صدتا مثل مادر منو تشنه می‌برد تشنه برمی‌گردوند. اون منو خام می‌کرد و می‌فرستاد دنبال پسر. سر فرصت خودش وارد عمل می‌شد و اون پسر رو صاحب می‌شد. خب دیگه، مثلاً من به پسری که دنبالمون راه افتاده بود لبخند می‌زدم و دوست می‌شدم. بعد که دوستی‌مون شکل گرفت و می‌فهمیدیم ارزش داره یا نه، خیلی راحت از دست من درش می‌آورد. اما اگه مثلاً پسر خوبی از آب در می‌آومد، دوستم سریع وارد عمل می‌شد. خیلی ناراحت و دلشکسته می‌شدم. باهاش قهر می‌کردم. اما اون چرب زبون بود و بلد بود سریع گولم بزنه. نه. ولی خب منافع مادی هم مهم بود. مثلاً می‌فهمیدیم یه پسری بی‌ادبه یا برامون دردسر درست می‌کنه ولش می‌کردم.

۳- هم‌نشینی: ادوین ساترلند تحت نظریات شاو و مک گی^۱ معتقد است که، رفتار انحرافی مانند سایر رفتارهای اجتماعی از طریق هم‌نشینی و پیوستگی با دیگران آموخته می‌شود. ساترلند رفتارهای بزه‌کارانه را ناشی از تماس با اشخاص در اثر فرآیند یادگیری می‌داند که مخصوصاً از روابط داخل یک گروه محدود نظیر مدرسه، کوچه، محله تعلیم گرفته می‌شود. ساترلند هم‌چنین معتقد است که مردمی که مرتکب قانون‌شکنی می‌شوند مطمئناً نسبت به کسانی که مرتکب قانون‌شکنی نمی‌شوند ارتباط بیشتری با قانون‌شکنان دارند. وی بر این عقیده است که چنین وضعیتی هم برای مردان و هم برای زنان وجود دارد. مردم به نسبت هم‌نشینی و ارتباطی که با قانون‌شکنان دارند کج‌رو و بزه‌کار می‌شوند و عوامل چندی این تأثیرپذیری را تعیین می‌نمایند که عبارت‌اند از:

۱- اولین عامل تماس زیادی است که با دیگران برقرار می‌شود.

1- Shaw & McGehee

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

۲- دومین عامل سن شخص می‌باشد.

۳- سومین عامل نسبت تماس با کچ روان جامعه در مقایسه نسبت تماس با هم‌نویان است (مردانی، ۱۳۹۴: ۳۴).

هم‌نشینی با دوستان یا اقوامی که آنها در ارتباط با جنس مخالف هستند، به صورت روابط مبنی بر دوستی و خارج از ازدواج، یکی دیگر از علل گرایش مشارکت‌کنندگان به این روابط برای دستیابی به ازدواج و تشکیل خانواده می‌باشد.

سونیا: دختر خاله‌ای دارم به نام هستی که یکسال از من بزرگ‌تر است و به دلیل مطلقه بودن خاله‌ام، آن‌ها در خانه پدر بزرگم زندگی می‌کردند. به دلیل بیماری مادر بزرگم ما مجبور بودیم زیاد آن‌جا برویم و من با دختر خاله‌ام خیلی صمیمی شده بودیم و با هم درد و دل می‌کردیم. هستی به مسائل مذهبی زیاد معتقد نبود و همیشه دنبال داشتن دوست پسر و عاشقی بود. هستی دختری بود که با پسرهای ارتباط تلفنی داشت و به قول ما دوست‌پسر زیاد داشت و دختر مذهبی نبود. همیشه هم با من در مورد دوست‌پسرها صحبت می‌کرد و برای من این حرف‌ها جذاب بود به همین دلیل خیلی با هستی صمیمی شده بودم. ندا: خلاصه بزرگ شدیم و منم خیلی به درس علاقه داشتم. خلاصه دانشگاه قبول شدم و رفتم دانشگاه. با سه نفر از هم‌کلاسی‌های صمیمی شده بودم و اون‌ها هم متأسفانه به خورده چشم و گوشه‌شون می‌جنبید همیشه نگاهشون دنبال پسرهای دانشگاه بود و در مورد ظاهر پسرها باهم حرف می‌زدند. من از یک خانواده مذهبی بودم و خودم هم اعتقادتم تقریباً خوب بود ولی کم‌کم داشتم می‌شدم مثل دوستانم. همیشه فکر می‌کردم اگر قبل از ازدواج کسی عاشقم بشود خوشبخت خواهم شد. همیشه این تو ذهنم بود که آدم باید مثل تو فیلم‌ها تو دانشگاه عاشق بشه و ازدواج کنه (لبخند).

شرایط مداخله گر بوجود آورنده پدیده رویای ازدواج؛ محقق در این پژوهش، به ۳ عامل

مداخله‌گر در بوجود آمدن وضعیت پارادایمی رویای ازدواج، رسیده است که به ترتیب عبارت‌اند از:

۱- **تهیدستی خانواده:** فقر و نداری و کمبود امکانات رفاهی، به ویژه در دوران نوجوانی و جوانی، یکی از مهم‌ترین شرایط ایجاد‌کننده بسترهای انحراف و کجروی یا زیر پا نهادن هنجارها به شمار می‌رود.

زهره: متأهل هستم و ۲ فرزند دارم. تا کلاس پنجم دبستان درس خواندم. وضع مالی پدرم خیلی خوب نبود و با مغازه‌ای که داشت زندگی را می‌چرخاند.

آرزو: متولد ۶۲، فوق‌دیپلم کامپیوتر مادرم کارمند بود و پدرم مغازه داشتند. سال‌های اول، زندگی‌مان خوب بود اما بابام ورشکسته شد و وضع مالی خوبی نداشتیم. بابام معتاد شده بود و برادر بزرگ‌ترم هم تازه سمت مواد رفته بود.

زهره: اوایل برای لذت و تفریح بود اما بعدها برام کادو می‌خریدند یا خودم از شون پول می‌گرفتم. خانواده‌ام وضع مالی زیاد خوبی نداشتند. چون با پول خانواده‌ام خیلی کارها رو نمی‌تونستم انجام بدهم و به خودم و سر و وضعم می‌رسیدم.

۲- غیر صمیمی بودن با خانواده: روان‌شناسی تحولی، نوجوانان را نیازمند حمایت اجتماعی می‌داند. رابطه با اعضای خانواده و دوستان از جمله مهم‌ترین منابع حمایت اجتماعی است. در این دوران دوستان نوجوان تأثیرگذارترین افراد هستند. در این دوره نوجوان در پی تجربه روابط جدید و هیجانی است. این روابط موقعیتی است که در آن نوجوانان می‌خواهند عواطف فیزیکی، عشق و مراقبت را تجربه کنند. این نوع عاطفه را اغلب از ارتباط با دوست غیرهم جنس دریافت می‌کنند. بنابراین بی‌اعتنا به محدودیت‌های فرهنگی و منع اجتماعی، در پی دریافت این عاطفه‌ی قوی از دوست غیر هم‌جنس هستند که گویا جایگزینی برایش وجود ندارد (صمیمی و همکاران، ۱۳۹۱). عدم حاکم بودن روابط صمیمی و احساس امنیت عاطفی بین اعضای خانواده، به ویژه بین مادر و دختر، یکی از عمده‌ترین زمینه‌های در دام افتادن مشارکت‌کنندگان پژوهش در روابط خارج از ازدواج، به سودای ازدواج و تشکیل خانواده می‌باشد. میترا: نه خبر نداشتند (خانواده‌ام)، جرأت گفتن نداشتم چون مطمئن بودم که راضی به این کار نیستند و دعوایم می‌کنند.

سمانه: البته تو خانواده پدریم داشتن دوست پسر چیز بدی نبود. بعضی از رابطه‌ها رو مادرم می‌فهمید اما چون گریه و التماس می‌کردم که به برادرم چیزی نگه، نمی‌گفت و برای اینکه قانعش کنم می‌گفتم قراره بیاد خواستگاریم. چون مادرم زیاد خونه نبود و پیش‌تر وقت‌ها سرکار بود زیاد متوجه رابطه‌ها نمی‌شد. پدرم هم یا سرکار بود یا توی اتاق پای بساطش، زیاد اهمیت نمی‌داد. البته خانواده ما مدرسالاری بود و همه چیز طبق خواسته‌های مادرم بود.

راهبردهای اتخاذ شده توسط مشارکت‌کنندگان؛ راهبردهای اتخاذ شده توسط مشارکت

کنندگان در پدیده رویای ازدواج، به شرح زیر می‌باشد:

۱- دوستی برای همسریابی: یکی از راهکارهای متداول در رسیدن به ازدواج، برقراری دوستی‌های خیابانی با مردان برای رسیدن به ازدواج و تشکیل خانواده می‌باشد. این راهبرد، ۸ بار در این پژوهش تکرار شده است که نشان دهنده متداول بودن آن می‌باشد.

زهره: نه دوست‌پسرهام حاضر به ازدواج باهام بودن نه خواستگاری داشتم. بعد از چند سال که سنم بالاتر رفته بود و هم سن و سال‌هایم همه ازدواج کرده بودند. کسی رو برای ازدواج پیدا نمی‌کردم و رابطه‌ها بیشتر به خاطر ازدواج بود. می‌گفتم می‌تونم بالاخره یکی رو راضی کنم که باهام ازدواج کنه و برای همین وارد رابطه‌های متعددی می‌شدم. حتی وارد یک رابطه با یک مرد متأهل هم شدم. حتی حاضر بودم زن دوم کسی بشم تا از این رابطه‌ها راحت بشم. اما اون طرف تا اینکه فهمید ممکنه

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

زندگیش بهم بخوره، رفت و حتی منکر رابطه‌اش با من شد. ۳۰ ساله شده بودم و برادر بزرگ‌ترم ازدواج کرده بود. مادرم همه تلاشش رو می‌کرد که بتونه یک شوهر برام پیدا کنه. حتی به سحر و جادو هم رو آورده بود. حاضر بود هر کاری بکنه تا من رو شوهر بدهد. تو همین اوضاع پسر یکی از دوستای داییم سر راهم قرار گرفت. اومد تو مغازه بابام من رو دید و بهم شماره داد و من هم بهش زنگ زدم و با هم دوست شدیم. این بار نگذاشتم زیاد بگذره. بعد از چند ماه گفتم باید بیای خواستگاریم. هر دعایی بود به خوردش دادم که راضی بشه. گفتم آبروریزی می‌کنم، اگر نیایی خواستگاریم خودم رو می‌کشم. زینب: شاید فکر کنید دختری که به راحتی با همه دوست میشه، احتمالاً خودش دنبال این جور کاراست. اما من فقط یه دختر ساده بودم که دنبال شوهر بودم. می‌خواستم تا دیر نشده ازدواج کنم و مستقل بشم. می‌خواستم زن زندگی خودم باشم.

آرزو: بعد از گذشت چند ماه راحت باهم رابطه داشتیم. وضع مالیش خوب بود، خوش‌قیافه بود. می‌خواستم هر کاری بکنم که بهم وابسته بشه و باهام ازدواج کنه. حدود ۲ سال باهاش رابطه داشتم حتی پیشنهاد ازدواج هم دادم اما اون زیر بار نمی‌رفت.

۲- پنهان‌کاری از خانواده: مخفی کردن و پنهان‌کاری رابطه با دوست پسر و جنس مخالف، یکی از همه‌گیرترین راهبردهای دختران در جوامع سنتی به حساب می‌آید. ترس از مخالفت و تنبیه شدن توسط والدین یا آبروریزی و رسوایی مهم‌ترین دلیل پنهان‌کاری روابط خارج از ازدواج، از خانواده می‌باشد که همین راهبرد باعث به وجود آمدن شرایط آسیب‌پذیر در دختران و سوء استفاده مردان از آن‌ها می‌گردد.

زهرة: من تک دختر خانواده بودم. مادرم خیلی هوامو داشت. اوایل نمی‌گذاشتم متوجه رابطه‌هام بشه. اما یک شب که یکی از دوست‌پسرهام اومده بود توی اتاقم، مادرم متوجه شد. اون فرار کرد اما من لو رفتم. این اتفاق باعث شد دیگه ترسی از مادرم نداشته باشم.

مینا: به مادرم گفتم می‌خواهم با خواهرم به دندان‌پزشکی بروم. برادرهایم متأهل بودند و هر وقت می‌خواستند بیان خونه ما، گوشیم رو مخفی می‌کردم. یک گوشی جدا برای ارتباط با پسرها خریده بودم. رها: نزدیک ۲ سال از این رابطه گذشته بود؛ خانواده‌ام از این مسأله خبر نداشتند و از آن‌ها پنهان می‌کردم اما به دوستم گفته بودم.

۳- رابطه جایگزینی: منظور محقق از رابطه جایگزین، برقراری یا ورود به یک رابطه برای جایگزینی یا فراموشی چیزی یا کسی می‌باشد. مشارکت کنندگان گاهی برای فراموش کردن عشق‌های نافرجام خود، اقدام به ورود به رابطه دیگر به تصور موفقیت‌آمیز بودن رابطه دوم و ازدواج، می‌کردند. ندا: از یک طرف برای فراموش کردن علی و از فکر علی هم تقریباً بیرون اومدم بعد از مدتی شنیدم علی از یکی از دخترهای دانشکده خواستگاری کرده، کمی بهم ریخته بودم.

المیرا: همون موقع روابط من با اولین دوست پسرم آغاز شد. توی اون ۱۱ ماه نامزدی به قدری از نظر روحی بهم فشار اومده بود که دیدم نسبت به مردها کلاً منفی بود. یه آدم مثبت ریلکس می‌تونست منو به دنیای پرشور و حال گذشته برگردونه. توی یکی از مهمونی‌های تولد هم کلاسی‌هام با فرهاد آشنا شدم. ۲۵ سالم بود اون موقع. دوستم بهش گفته بود که من تجربه خوبی در مورد اولین مرد زندگیم نداشتم. اومد نشست پیشم و سر صحبت رو باز کرد. هنوزم باهم هستیم.

زهره: من برای اینکه دوباره تنها نشم خودم می‌رفتم سمت پسرها و باهاشون شوخی و خنده می‌کردم و رابطه می‌گرفتم. نمی‌خواستم تنها بشم، نمی‌خواستم افسرده بشم. داغ مجید من رو بدجور ترسونده بود. دلم می‌خواست همیشه یکی تو زندگیم باشه و دوستم داشته باشه و بهم اهمیت بده.

پیامدهای راهبردهای اتخاذ شده توسط مشارکت کنندگان؛ تدابیر و راهبردهایی که

مشارکت کنندگان در این پدیده به کار برده‌اند، منجر به پیامدهای زیر شده بود:

۱- **آسیب‌های روانی:** شناخت دقیق دنیای دختران نوجوان برای پیشگیری از آسیب‌های مختلف در این مسیر ضروری است. از این منظر توجه به روابط دختران در فضای ارتباطی جامعه مهم به نظر می‌رسد. پدیده‌ی دوستی دختر و پسر یکی از موضوعاتی است که در دوران نوجوانی به معضلی اجتماعی تبدیل شده است. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد، در ایران، دوستی با جنس مخالف شایع‌ترین رفتار پرخطر در سنین نوجوانی و دوران دبیرستان است (آتش نفس و همکاران، ۱۳۹۳). از جمله عمده‌ترین پیامدهای روابط خارج از ازدواج و منجر نشدن آن به ازدواج و برهم خوردن رویای ازدواج در ذهنیت مشارکت کنندگان پژوهش، به وجود آمدن انواع فشارها و آسیب‌های روانی و عاطفی می‌باشد. زینب: هیچ وقت فکرش نمی‌کردم بخواد باهام این کارو بکنه (گریه می‌کند). باورم نمی‌شد کسی که به خاطرش شب و روزم گریه و دلهره و حسودی بود، با من این کارو کرده. آرام نمی‌شم. بعد از اون اتفاق آرامشی ندیدم. بارها و بارها خواب اون شب رو دیدم. با صدای جیغ خودم از خواب پریدم. هنوزم بعد از این همه سال برام یه کابوسه.

رها: اون زمان علی هم از دستم ناراحت بود و گفته بود: چرا نخواسته باهام ازدواج کنه؟ چرا پشتم رو خالی کرده؟ و به من گفته: نه؟ من که نمی‌تونستم باهاش در ارتباط باشم و بگم از ترس کشته شدن تو گفتم نه و تو این آتیش هر روز می‌سوختم و نتونستم عشق علی رو از ذهن و دلم بیرون کنم. همه دل من پیش علی بود و در کنارش نمی‌تونستم هیچ علاقه‌ای به شوهرم داشته باشم. ۲ سال بعد از نامزدی مون باهم ازدواج کردیم. حتی شب عروسیم هم منتظر بودم که بیاید و باهاش فرار کنم اما نیامد.

ندا: خیلی بهم ریختم. فکرم خیلی خیلی بهم ریخته بود، خب بالاخره دخترها وقتی یکی بهشون ابراز علاقه می‌کنه به راحتی نمی‌تونند از فکرش بیرون بیایند.

۲- فریب خوردگی: فریب خوردن زنان و اغفال آن‌ها توسط مردان، کلیشه رایج در اکثر روابط خارج از ازدواج می‌باشد. زنان و دختران، معمولاً با تصور وفاداری و قصد ازدواج از جانب پسران، وارد روابط دوستانه و عاشقانه می‌گردند که در موارد بیش‌تری این وفاداری از جانب مردان و عمل کردن به وعده‌های ازدواج و تشکیل خانواده، محقق نمی‌گردد. همین عدم وفاداری و احساس فریب خوردگی در زنان، از مهم‌ترین پیامدهای روابط خارج از ازدواج می‌باشد.

زینب: روز چهارشنبه بود. اون روز از قبل برنامه‌ریزی کرده بودیم. سردار یه مهمونی گرفته بود. می‌گفت پدر و مادرش و خواهرش رفتند تهران عروسی یکی از پسر عموهاش. گفت هدیه تولدت رو می‌خوام تو خونه خودمون بدم. دل تو دل جفتمون نبود. آره با هم اتاقیم می‌خواستیم بریم. من که تنهایی از این جرأت‌ها نداشتم. هیچی. همش دروغ بود. اون با دوستش ما رو از کوچه پشتی مدرسه سوار ماشین دوستش کردند و به جای خونه خودشون ما رو بردند به یه سیلوی متروکه خارج از شهر. دو نفر دیگه از دوستاشم اونجا منتظر بودند.

فاطمه: البته احمد (اسم دوست پسرش بود) ۵ سال از من بزرگ‌تر بود دانشگاه می‌رفت و کاملاً می‌دونست داره چکار می‌کنه و اینکه قرار نیست با من ازدواج کنه من رو برای سرگرمی و شهوت خودش می‌خواست. فقط برای خواسته‌های شهوانی‌اش وقتی کسی خونه نبود من رو اونجاها می‌برد فقط یکی از دوستاش و برادرش از این رابطه خبر داشتند. بعد از سکوت کوتاه و یک آه عمیق گفت: نمی‌دونم اما بعد از دو سال رابطه‌ای که باهاش داشتم که حتی باهاش تو خونه دوستاش و آشناهامون می‌رفتیم این رو متوجه شدم که داره بهانه میاره. خیلی براش مهم بود که من و اون رو با هم کسی نبینه.

نسترن: بچه بودم، خوشال بودم که یکی پیدا شده دوستم داره. درکمال ناباوری نامردی کرد و باعث شد بعد از اون شکست من انتخاب‌های اشتباه دیگه‌ای انجام بدم که تا خود امروز هنوز درگیرشم و رنج می‌برم.

۳- داغ ننگ: اصطلاح ننگ داغ برای اشاره به ویژگی یا صفتی به کار برده خواهد شد که شدیداً بدنام کننده یا ننگ‌آور است. اما باید توجه کرد که قدرت داغ زنی یک صفت نه در ذات خودش، بلکه در روابط اجتماعی ریشه دارد. به عبارت دیگر، صفتی که داغ ننگ بر پیشانی فرد دارای آن می‌زند، می‌تواند به عادی جلوه دادن فرد کمک کند و بنابراین فی نفسه نه می‌تواند خوش نام کننده باشد و نه بدنام کننده (گافمن، ۱۳۹۲).

زهره: یک شب که داشتم برای دخترداییم تعریف می‌کردم که چکار کردم، داییم متوجه شد و حرف‌هامون رو شنید و من رو دعوا کرد و دیگه اجازه نمی‌داد دخترش باهام جایی بیاد. کم‌کم تو فامیل اعتبار خودم رو از دست دادم. باهام خوب بودند اما بعد می‌فهمیدم پشت سرم خیلی حرف می‌زنند. اما دیگه آبرویی برام نمونه بود. اگر هم کسی می‌اومد خواستگاریم، وقتی از دیگران می‌فهمید که من دوست‌پسر داشتم می‌رفت. یا کسانی بودند که اصلاً سرشون به تشون نمی‌ارزید.

ندا: یکبار هم یکی از عموهایم که خیلی با هم خوب بودیم و بهم اعتماد داشت گوشی سیاوش را برداشته بود و همه پیامها را خوانده بود و خیلی با من دعوا کرد. همین که مادر و عمه‌ام این موضوع را فهمیدند خیلی برای من که همیشه در خانواده نمونه‌ای از یک دختر خوب بودم سنگین تمام شد. هیچ وقت عمه‌ام مثل قبل با من رفتار نکرد. خانواده‌ام خیلی بهم اعتماد داشتند و شک نمی‌کردند ولی حیف که من سوء استفاده کردم (بغض).

زهره: کارهای طلاق را انجام دادند و مقداری از مهریه‌ام را هم بهم دادند. اگر این کار را نکرده بودم دوباره طلاق نمی‌گرفتم و آبرویم نمی‌رفت و بچه‌های همسر هم که خیلی ثروتمند بودند گفتند اگر این کار را نکرده بودی ۵۰ میلیون بهت می‌دادیم تا برای دخترت جهاز بخری. بچه‌های همسر هم به مردم گفته بودند چون بی‌اجازه از انبار پدرم وسایلی را برداشته بود و با کمک همسایه‌ها فروخته بود، طلاقش دادیم. فرزندان همسر آبرویم را نبردند ولی همسر (پیر مرد) هر وقت خواستگاری برای من می‌آمد و می‌رفت از همسر سابقم تحقیق می‌کرد همه چیز را می‌گفت و خواستگار هم منصرف می‌شد. دخترم الان ۱۷ سال دارد، نگران ازدواج دخترم هم هستم. چون من سه بار شوهر کردم و بار دوم هم که آبروریزی به بار آوردم؛ مسلماً این برای آینده دخترم خیلی بد است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که، هدف زنان از روابط خارج از ازدواج، رسیدن به ازدواج یا زندگی زناشویی می‌باشد. به بیان کلی‌تر، علل برقراری روابط خارج از ازدواج بین زنان، تک‌جانبه نبوده بلکه بستگی به روابط و مناسبات تربیتی، شخصیتی، اقتصادی و فرهنگی خود و خانواده افراد دارد. بنابراین پی بردن به این پیچیدگی‌ها، با توجه به شرایط کودکی و بسترهای تربیتی و اجتماع‌پذیری هر فرد، امکان پذیر می‌باشد. اما آنچه مسلم است، نقش نیازهای روحی و عدم تأمین توجه‌خواهی و اعتماد به نفس، افراد را به داشتن روابط خارج از ازدواج سوق می‌دهد. در نهایت می‌توان گفت، نگرش زنان به معاشرت و دوستی‌های خارج از ازدواج با مردان، برای رسیدن به ازدواج می‌باشد.

یافته‌های این پژوهش، نتایج پژوهش نامداری (۱۳۹۶)، را که بر وجود میل غریزی به شناخت جنس مخالف و فاصله گرفتن از ارزش‌های سنتی و گرایش به سبک زندگی مدرن تأکید می‌کند ولی اذعان می‌کند که به دلیل نبودن فلسفه‌ی زیربنایی این روابط در کشور ما و تفکر سنتی خانواده و عدم حمایت آن‌ها بعد از ازدواج و همچنین نرسیدن افراد به رشد فکری لازم درمورد هدف از ایجاد رابطه و عدم مدیریت درست آن، مشکلات و همچنین عوارض فردی و اجتماعی برای افراد بوجود می‌آید، مورد تأیید قرار می‌دهد. اما نتایج این پژوهش بر خلاف یافته‌های پژوهش جلیل عابدزاده (۱۳۹۶)، هیچ ارتباط مثبتی بین رضایت زناشویی و روابط پیش از ازدواج مشاهده نگردید.

بر اساس یافته‌های پژوهش آذر و نامور (۱۳۹۶)، (نیازهای عاطفی و روانی، حس کنجکاوی، ضعف باورها و اعتقادات، وسایل ارتباط جمعی)، باعث گرایش آن‌ها به روابط خارج از ازدواج شده و با برقراری آن می‌توانستند نیاز جنسی و عاطفی خود را ارضاء کنند تا در زندگی احساس آرامش داشته باشند. نتایج پژوهش حاضر ضمن تأیید دلایل گرایش مشارکت‌کنندگان به داشتن و برقراری روابط خارج از ازدواج، رسیدن به احساس آرامش و ارضاء شدگی عاطفی را تأیید نمی‌کند. همچنین، یافته پژوهش تاج و هالپرون (۲۰۱۲)، مبنی بر این که آن‌ها معتقدند، افرادی که وارد روابط خارج از ازدواج می‌شوند فارغ از پیامدهایی که این روابط بر آن‌ها خواهد داشت، در مجموع افرادی هستند با استانداردها، نگرش‌ها و ارزش‌هایی متفاوت با جامعه و گاه خانواده، مهارت‌های ارتباطی ضعیف‌تر، احساس عدم اطمینان به آینده و دارای روابط سرد و نامناسب با خانواده خود هستند، مورد تأیید یافته‌های پژوهش حاضر قرار گرفت.

گافمن در نظریه داغ ننگ به آن چه که یک فرد واقعاً هست و آن چه که باید باشد می‌پردازد و هر شخصی را که شکافی میان این دو هویتش وجود داشته باشد را «داغ خورده» می‌داند. در واقع او علاوه بر اهمیت بدن برای نشان دادن خود در زندگی، به داغ ننگ خوردن و از دست دادن اعتبار و شأن اجتماعی افراد نیز اشاره می‌کند و میان ویژگی‌ها یا نسبت‌های بی‌اعتبار کننده و نشان‌هایی که واقعاً فرد را بی‌اعتبار می‌کنند، فرق می‌گذارد (آدام و هر تسلیک، ۱۳۹۶: ۱۶۳). نظریه داغ ننگ و احساس بی‌آبرو و ننگین شده وجهه در نزد مشارکت‌کنندگان، از پیامدهای روابط خارج از ازدواج در پدیده رویای ازدواج به شمار می‌رود.

بر اساس نظریه محرومیت نسبی، چنان چه در راه دستیابی افراد به اهداف و خواسته‌های افراد مانعی ایجاد شود؛ آنان دچار محرومیت نسبی شده و نتیجه طبیعی و زیستی این وضع، آسیب رساندن به منبع محرومیت است. بدین ترتیب، محرومیت نسبی نتیجه تفاوت درک شده میان انتظارات ارزشی (خواسته‌ها) و توانایی‌های ارزشی (داشته‌های) افراد است (سام‌دلیری، ۱۳۸۲: ۶۴). بر همین اساس می‌توان فقر و تهی دستی مشارکت‌کنندگان پژوهش را یکی از عمده‌ترین شرایط مداخله‌گر در کشیده شدن آن‌ها، به روابط خارج از ازدواج و پروراندن رویای ازدواج، تبیین نمود. این افراد برای ارضای نیازهای مالی و معیشتی خود، مبادرت به دوستی با مردان و پسران در چارچوب روابط خارج از ازدواج نموده بودند. با توجه به یافته‌های پژوهش، محققین این پژوهش پیشنهاداتی برآمده از پژوهش دارند که به شرح زیر می‌باشد.

- ۱- گسترش و فراگیری جلسات و نشست‌های صمیمانه روانشناسان و جامعه‌شناسان در قالب طرح ملی گفتگوی خانواده، و تبیین پیامدها و تبعات روابط خارج از ازدواج برای دختران و زنان.
- ۲- تولید و ارائه برنامه‌هایی هدفمند در جهت آموزش مهارت‌های فرزندپروری و ارتباط صحیح والدین به ویژه دختران و مادرها.

۳- کمک و آموزش به دختران جوان جهت خوداشتغالی و یادگیری مهارت‌های کم‌هزینه در زمینه‌های تولید یا خدمات و فراهم نمودن شرایط اشتغال خانگی یا بیرون از خانه جهت ایجاد زمینه‌های استقلال مالی و از بین بردن فقر جنسیتی.

منابع

- آتش‌نفس، الهه؛ طباطبایی، موسی؛ قربانی، راهب. (۱۳۹۳). بررسی رفتارهای پرخطر در دانش‌آموزان دبیرستانی و راه‌های پیشگیری از آن، طرح پژوهشی مصوب شورای تحقیقات آموزش و پرورش استان سمنان، پژوهشکده معلم.
- آدام، فلیپ؛ کلودین هرتسلیک. (۱۳۹۶). جامعه‌شناسی بیماری و پزشکی، لورانس و دنیا کتبی با همکاری مرتضی کتبی، چاپ دوم، قم: باورداران.
- آذر، خدیجه؛ نامور، یوسف. (۱۳۹۶). تجارت روابط دوستی دختر و پسر دانشجو با رویکردی پدیدارشناسانه، نشریه علمی پژوهشی وزارت علوم، (۵۱)، ۳۹-۷۲.
- ارتضائی، بهناز. (۱۳۹۷). بررسی روابط پسران و دختران پیش از ازدواج به عنوان یک چالش فرهنگی، فصلنامه تخصصی روان‌شناسی، علوم اجتماعی و علوم تربیتی، دوره دو، شماره ۱: ۳۵-۴۹.
- بهروزیان، بهروز؛ حسوند، احسان. (۱۳۹۵). بازسازی معنایی روابط جنسی پیش از ازدواج: ارائه یک نظریه زمینه‌ای، نشریه علمی پژوهشی وزارت علوم، (۲۸)، ۱۸۷-۲۱۲.
- جلیل عابدزاده، سمیرا. (۱۳۹۶). روابط قبل از ازدواج و رضایت زناشویی: مطالعه موردی زنان همسر دار ۵۰-۲۰ ساله شهر شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه دانشگاه شیراز، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی.
- زینتی، علی. (۱۳۸۲). اسلام و رابطه دختر و پسر، فصلنامه مطالعات راهبردی زنان، ۷ (۲۴): ۱۲۳-۸۵.
- سام‌دلیری، کاظم. (۱۳۸۲). سنجش محرومیت نسبی در نظریه تد رابرت گر، فصلنامه مطالعات راهبردی، (۲۲) ۶.
- شیخی، محمد تقی. (۱۳۸۸). جامعه‌شناسی زنان و خانواده، تهران: انتشارات شرکت سهامی، چاپ دوم.
- صباغی، فاطمه؛ صالحی، کیوان؛ مقدم‌زاده، علی. (۱۳۹۶). ادراک و تجربه زیسته زوجها از علل بروز جدایی عاطفی: مطالعه به روش پدیدارشناسی، مجله پژوهش‌های مشاور، (۶۲)، ۴-۳۱.
- صمیمی، عادله؛ مظاهری، علی؛ حیدری، محمود. (۱۳۹۱). ارزیابی تحولی کیفیت روابط دوستی نوجوانان. فصلنامه روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، شماره ۳۳: ۶۰-۴۷.

علل و پیامدهای روابط خارج از ازدواج (مورد مطالعه: زنان شهرستان رفسنجان)

- فتحی، منصور. (۱۳۹۱). شناسایی عوامل زمینه‌ساز بی‌وفایی زناشویی، پایان‌نامه دکتری، گروه مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- کلمن، جیمز. (۱۳۹۰). بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: نشر نی. چاپ سوم.
- گافمن، اروینگ. (۱۳۹۲). داغ ننگ/ چاره‌اندیشی برای هویت ضایع شده، ترجمه‌ی مسعود کیانپور، تهران: نشر مرکز، چاپ دوم.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۹۶). چکیده آثار آنتونی گیدنز، چاپ دوم، ترجمه‌ی حسن چاوشیان، تهران: انتشارات ققنوس، چاپ چهارم.
- مردانی، فرزانه. (۱۳۹۴). بررسی علل تکرار جرم و بازگشت مجدد به زندان در بین زندانیان زندان مرکزی ایلام در سال ۱۳۹۳، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، رشته حقوق، گرایش جزا و جرم‌شناسی.
- میرزایی، خلیل. (۱۳۹۵). کیفی پژوهی، پژوهشگری و پژوهش‌نامه نویسی، جلد اول، تهران: فوژان.
- نامداری، فائزه. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر کیفیت زندگی و روابط زوجین شیرازی (پژوهش کیفی)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

- Alavi, Masoumeh., Kye Mei, Teo., Mehrinezhad, Seyed Abolghasem. (2018). The Dark Triad of personality and infidelity intentions: The moderating role of relationship experience, *Journal : Personality and Individual Differences*, Volume 128, 1 July 2018, Pages 49-54.

- Allen, E. S., Baucom, D. H. (2004). Adult attachment and patterns of extradyadic involvement. *Family process.*, 43,: 467-488.

- Campbell, Amanda Marie M. A. (2009). how selected personality factors affect the relationships between marital satisfaction, sexual satisfaction, and infidelity, a dissertation presented in partial fulfillment of the requirements for the degree doctor of philosophy, Tech University.

- Flik, Uwe(2009). *An Introduction to Qualitative Research*, Fourth Edition, Sage Pubicayions Ltd.

- Ghani, s; s. Abdullah. M. Sharifah. & S. Nordin. (2014). Muslim Adulscents Moral value and Coping Strategy among Muslim Femal Adolescent in Premarital Sex. *Procedia-Social and Behaviarial Sciences*; 114: 427-433.

- Legkaukas, V. & D. Stankeviciene. (2009). Premaarital sex Marital Satisfaction of Middle Age Men and Women: A Study of Marriage Lithuanian Couples. *Journal of sex Role*; 60: No,1.

- Manning, W. D & J. A cohen. (2012). Premarital cohabitation and Marital Dissoluton: An Examination of Recent Marriages. *Journal of Marriage and Family*; 74 (2): 377-387.

- Nicol Barbaro., Pham, Michael., Shackelford, Todd K. (2015). Solving the problem of partner infidelity: Individual mate retention, coalitional mate retention, and in-pair copulation frequency.
- Silverman, D. (2013). Doing Qualitative Research: A Practical Handbook.
- Sprecher, S. (1998). Social exchange theories and sexuality. The Journal of sex research, 35: 32-43.
- Tach, L. & S. Halpren.(2012). Marital Quality and Divorce Decisions How do Premarital childbearing Matter?. Family Reations: 6 (4): 571-585.
- Touesnard, Lisa. (2009). A study of the effects of infidelity on contemporary couples, A thesis presented to the University of Waterloo in fulfillment of the thesis requirement for the degree of Master of Art in Sociology. Waterloo, Ontario, Canada.
- Wie, G. Z; Y. Q. Wn. & X. Z. Chen.(2012). The Timing of sexual among Chinese Youth. International Perspective on Sexual and Reproductive Health; 196-402.

